

šljala i osećala za problem jugoslovenskog nacionalnog jedinstva, ispadalo je odlučno u korist Beograda. Omladinci iz Dalmacije, Hrvatske, Bosne sve više sarađuju u beogradskim avangardističkim organima »Slovenskom Jugu« i »Pijemontu«, a u hrvatskim krajevima između 1904 i 1908 jednako niču, razvijaju se, propadaju, ponovno se dižu omladinske novine, koje uzimaju kao osnovnu programatsku bazu ideju nacionalnog jedinstva Srba i Hrvata, a kao praktičnu bazu kolaboraciju omladinaca Hrvata i Srba. Pokret u Zagrebu, Sloboda u Splitu, Svjetlo u Karlovcu, pa Novi srbobran u Zagrebu, Novi list na Reci okupljaju, po prvi put posle mnogo decenija, na dnevnom žurnalističkom radu stotine omladinaca Hrvata i Srba, koji doduše još ne obrazuju jedno stranačko telo sa detaljno formulovanim, nacionalno-političkim programom, ali koji su okupljeni na osnovu jedne temeljne ideje, a u dnevnoj saradnji na konkretnim pitanjima današnjice sve se više privikavaju na ubeđenje da se uspešan nacionalni rad može da organizuje jedino na srpsko-hrvatskoj unitarističkoj osnovici. Političke organizacije koje ta omladina formira, hrvatska napredna stranka u Hrvatskoj ili Srpska samostalna stranka, koju u stvari omladinci osvajaju i preporođavaju, ostaju i dalje, po nameni i reklutovanju, plemenske stranke, ali ideja jedinstva srpsko-hrvatskoga uzima se kao baza za programe, a jednako tako i kod Hrvatske seljačke stranke Stjepana Radića, a najpregnantnije je to jedinstvo izrečeno u programu dalmatinske Hrvatske demokratske stranke po formuli direktno sugeriranoj od starog unitarca Natka Nodila. Oko svih tih omladinskih organizacija i organa okupili su se u glavnom bivši studenti praškog univerziteta i poklonici praškog profesora Tome Masaryka. U idejnom pogledu kod svih tih raznih skupina nije Masarykovo očinstvo jednako vidljivo. Dok će hrvatski naprednjaci zadržati za dosta vremena Masarykov realizam i prevashotstveni interes za socijalna pitanja, Srbi oko Srbobrana, a tako isto i dalmatinci oko Slobode, zadržaće jaču nacionalističku notu, koja će upravo od tih skupina, protivno od onoga što se događalo sa grupacijama češke Masarykove omladine, učiniti nosioce dalekosežnog revolucionarnog nacionalističkog programa koji ide na rušenje Austrije i stvaranje jedinstvene Jugoslavije. Izvesna razmimoilaženja zbog te evolucije, između te omladine u Splitu i Zagrebu te njihovih prijatelja u Pragu, do kumanovske bitke, prirodna su i razumljiva.

* * *

Pored ona dva glavna ognjišta naše nacionalne konsolidacije, Srbije i Hrvatske, ne treba zanemariti Bosnu.

Pijemontizam kao iredentistička koncepcija neoslobođenih Jugoslovena, koji očekuju da budu oslobođeni i ujedinjeni oko Beograda, po tiče u prvom redu iz Bosne, ne doduše u formi općeg srpsko-hrvatsko-slovenačkog iredentizma, ali svakako bar u formi programa za ujedinjavanje čitavoga Srpstva. Izvesne skupine, prirodno manjina, bosanskih političara srba, bile su još od početka pridobijane za tu ideju i za nju su konsekventno radile pobijajući svaki oportunistički a sled-